

УДК 373.3.091.12:378.147:001.8(477.82)

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.2.8>

М. А. КОЗИГОРА

викладач циклової комісії психолого-педагогічних дисциплін,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: mkozihora@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0001-9597-952X>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЧЕРЕЗ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стаття присвячена розумінню сутності технології навчання через дослідження та підготовки майбутніх учителів до її використання у практичній діяльності. Використання елементів цієї технології у початковій школі дає змогу учням долучатися до творчої діяльності, бути зацікавленим у діяльності.

Багато педагогів вважають, що використання технології навчання через дослідження є необхідністю, оскільки вчитель має бути організатором, спостерігачем, дослідником колективу і кожної дитини окремо. Тому дуже важливо щоб студенти ще в закладі освіти здобули навички дослідницької роботи.

Аналізуючи етапи становлення і розвитку науково-дослідницької роботи можна сказати, що зародження відбувалося зі створення наукових гуртків, які спочатку мали науковий, розважальний або політичний характер. Пізніше почали створюватися наукові кабінети, лабораторії, бібліотеки. Після університетської реформи для стимулювання науково-пізнавальної діяльності студентів організовувалися наукові товариства, метою яких було поглиблене вивчення різних аспектів науки.

У сучасних закладах вищої освіти широко застосовується написання курсових, дипломних робіт, участь у конференціях, круглих столах, конкурсах наукових робіт. Це все сприяє активізації творчого наукового потенціалу кожного студента. На прикладі студентського наукового товариства «Академія» Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради проаналізовано основні напрями роботи та підготовку студентів до реалізації технології навчання через дослідження у роботі з дітьми початкової школи. Відзначено, що з кожним роком збільшується кількість учасників, це свідчить про зацікавленість студентів і бажання вчитися.

Визначено, що вчитель має сприяти розвитку дитячих здібностей, залучати до дослідницької роботи, не боятися експериментувати, створювати сприятливі умови для навчальної діяльності. Це можливе тоді, коли він сам вміє досліджувати та використовувати дану технологію у своїй практичній діяльності.

Ключові слова: педагогічна технологія, технологія навчання через дослідження, молодший школяр, заклад вищої освіти, освітня діяльність, професійна підготовка, вчитель початкової школи.

Вступ

Використання учителем в освітній діяльності дослідницьких прийомів сприяє кращому засвоєнню учнями навчального матеріалу, зацікавленості, відкритті нових знань на основі уже наявних. Під час дослідження учні самостійно здійснюють пошук матеріалів, встановлюють зв'язки між явищами і процесами, роблять певні висновки.

Суть педагогічної технології навчання через дослідження полягає в забезпеченні навчальної підготовки, виховання, формування особистісних якостей учнів в умовах систематичних навчальних творчих досліджень.

1. Постановлення проблеми

Застосування даної технології вимагає від учителя початкової школи враховувати пізна-

вальні інтереси, інтелектуальні здібності, рівень знань, умінь і навичок, якостей особистості. Потрібно чітко визначати зміст навчальних досліджень, завдання і характер дослідницької діяльності учнів. Щоб застосовувати технологію навчання через дослідження учителю потрібно добре знати свій предмет і вміти адаптувати методи науки до рівня навчально-дослідницької діяльності учнів початкової школи.

Для досягнення цих цілей заклади вищої освіти мають готувати таких вчителів початкової школи, які вміють здійснювати самостійну пошуково-творчу діяльність, які можуть створити сприятливі умови для розвитку і саморозвитку учнів й відповідно вдосконалювати освітній процес у початковій школі. Необхідним елементом навчання таких студентів

є залучення їх до наукової роботи, участі у конференціях, семінарах, конкурсах, круглих столах та ін.

2. Аналіз попередніх досліджень

Сучасні дослідження професійної підготовки майбутніх учителів до проведення педагогічних досліджень спрямовані на визначення структури та змісту компонентів готовності студентів до педагогічної дослідницької діяльності (В. Борисов); дослідження чинників, що сприяють активізації наукової творчості студентів (Л. Квіткіна); визначення сутності, видів, умов та методики формування дослідницьких умінь (Т. Мишковська); дослідження змісту, методів та форм навчально-дослідної роботи студентів (І. Каташинська); розроблення моделі навчально-дослідної діяльності майбутніх учителів (О. Рогозіна); визначення педагогічних умов організації пошукової діяльності майбутніх учителів (А. Яновський); дослідження системи формування дослідницької культури майбутніх учителів (І. Луценко); розроблення моделі дослідницької культури (В. Семиченко).

3. Результати та дискусії

Першим, хто вважав за необхідність підготовки педагогів до проведення наукових досліджень був С. Шацький. Ще на початку ХХ століття він стверджував що вчитель має бути і організатором, і спостерігачем, і дослідником життя дитячого колективу [Ничкало 1996 : 58-60].

В. Сластьонін вважав, що в системі професійної підготовки вчителя має бути настільки високий потенціал, щоб випускники вузів не тільки були знайомі з сучасною наукою і розбиралися в ній, але й отримали початковий досвід пошукової роботи, вміння застосовувати методи у вирішенні практичних завдань, буди готові до нових наукових цінностей [Сластенин 1991 : 79-84].

Залучення студентської молоді до наукової діяльності є важливим засобом підготовки майбутніх учителів початкової школи до дослідницьких функцій. У даному випадку розв'язання цієї проблеми велика роль належить осмисленню і усвідомленню історичного досвіду організації дослідної роботи студентів у закладах вищої освіти, що дасть змогу виявити чинники, творче використання яких сприяло розвитку дослідницької культури учителів та формування наукових традицій.

Н. Пузирьова виділяє п'ять етапів становлення і розвитку науково-дослідницької роботи студентів:

– перший етап (1804–1835 рр.) – етап зародження в університетах науково-дослідницької роботи; визначення ролі і функцій освітнього процесу, вимоги до наукової діяльності, засоби і форми наукової роботи.

Помітний слід в розвитку науки в Україні залишили студентські наукові гуртки, які були започатковані Харківським університетом у 1805 році. Гуртки мали науковий, розважальний або політичний характер. Вони були короткочасними та із нестабільною чисельністю.

– другий етап (1835–1845 рр.) – етап, під час якого відбулося розширення форми організації науково-дослідної роботи студентів, почалося створення допоміжних відділів: наукових кабінетів, лабораторій, бібліотек.

– третій етап (1845–1863 рр.) – відбулося зменшення активності розвитку науки серед студентської молоді. Основними причинами стало зменшення компетентних викладачів; збільшення кількості обов'язкових предметів; невідповідність абітурієнтів; байдуже ставлення викладачів до розвитку науки; відсутність навчально-матеріальної бази.

В Київському університеті святого Володимира в цей час почали запроваджувати новаторські ідеї західних учених: науковий аналіз першоджерел, рівня достовірності наукової інформації; «практичні лекції», під час яких викладачі пояснювали матеріал і показували документальне підтвердження змісту лекцій.

– четвертий етап (1863–1884 рр.) – зростання науково-дослідної роботи, активізація наукових гуртків.

– п'ятий етап (1844–поч. ХХ ст.) пов'язаний із університетською реформою 1884 року. Увага акцентувалася на стимулюванні навчально-пізнавальної діяльності студентів, їх активній участі в аудиторних заняттях.

Змістом гуртків та товариств, які існували в цей час було читання та обговорення наукових рефератів. Багато студентів, які були членами таких гуртків, в подальшому ставали вченими. Визначалися основні напрями гуртків: під час засідань обговорювати реферати, доповіді, повідомлення; видання праць, наукових досліджень, записок і протоколів; організація

і проведення екскурсій та наукових експедицій; розширення та збагачення матеріальної бази кабінетів, лабораторій, музеїв, бібліотек; стимулювання наукової діяльності студентів засобами проведення наукових конкурсів.

На початку 50-х років ХХ століття на базі студентських гуртків почали створюватися студентські наукові товариства, метою яких було поглиблене вивчення різних аспектів науки. Вони займалися розробкою тематики студентських наукових досліджень та створенням гуртків. Найпоширенішими формами роботи були студентські наукові конференції, конкурси робіт, які присвячувалися підсумкам роботи за рік.

У Положенні про науково-дослідну роботу студентів закладів вищої освіти (1974 рік) зазначалося, що важливим засобом підвищення якості майбутніх спеціалістів є наукова творчість студентів. Ціллю наукової і дослідницької роботи студентів є набуття навичок організації і проведення самостійних наукових досліджень, оволодіння методами самостійної роботи з літературою, творчий підхід до вирішення наукових проблем.

З 70-х років ХХ століття у закладах вищої освіти широко почали розповсюджуватися курсові та дипломні роботи, які спрямовані на дослідження актуальних практичних і теоретичних проблем. Кафедри вищих навчальних закладів стали науковими центрами, де формується науковий світогляд студентів, де він є повноправним учасником наукового процесу.

Проведення наукових досліджень є важливою складовою забезпечення високої якості підготовки фахівців. Відповідно до Всесвітньої декларації про вищу освіту для ХХІ століття (Париж, 9 жовтня 1998 р.), якість у сфері вищої освіти є багатовимірною концепцією, яка повинна охоплювати всі її функції і види діяльності: навчальні і академічні програми; наукові розробки і стипендії; комплектацію кадрами; студентів; будівлі; матеріально-технічну базу; обладнання; роботу на користь суспільства і академічне середовище [Жук 2017 : 146-153].

У освіті, заснованій на дослідженнях, виділяють дві концептуальні моделі: викладання на основі доказів та викладання, обґрунтоване фактичними даними. Ці дві концепції можна розглядати як два різні напрями, коли вчителі рухаються між двома перспективами, залежно

від ситуації, використовуючи ці два варіанти у своєму викладанні [Bergmark 2020: 1-18].

Дослідження показують, що під час студентських наукових досліджень дуже важливою є підтримка та особистий приклад викладача. Це мотивує та стимулює до подальшої пошукової і творчої роботи [Cinici 2020 : 228-249].

Організуючи навчання через дослідження слід враховувати, що схильність студента до дослідницької роботи є індивідуальною. Вона може виявлятися у змісті й обсязі знань, пам'яті, увазі, розвитку пізнавальних інтересів та спостережливості. Це свідчить про особистісно-орієнтований характер цього навчання.

Аналізуючи сучасний досвід роботи закладів вищої освіти можна зробити висновок, що викладачі часто залучають студентів до написання рефератів, анотацій, статей тощо. Використання інноваційних технологій навчання сприяють розвитку педагогічного мислення студентів. Щорічно організують студентські науково-практичні конференції, круглі столи, конкурси наукових робіт, на яких студенти можуть апробувати результати своїх досліджень. Багато закладів вищої освіти організують роботу наукових гуртків, лабораторій, наукових товариств, які спрямовані на залучення до наукової діяльності обдарованої студентської молоді.

Розглянемо на прикладі наукового товариства «Академія» Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради роботу по підготовці майбутніх учителів початкової школи до реалізації технології навчання через дослідження.

Студентське наукове товариство «Академія» – це добровільне наукове об'єднання студентів закладу вищої освіти задля реалізації їхнього творчого наукового потенціалу. Основною метою товариства є всебічне сприяння науковій, винахідницькій та іншій творчій діяльності студентів, розвиток в них наукового мислення і навичок дослідницької роботи, популяризація педагогічних, психологічних, суспільствознавчих та інших наук, розвиток інноваційної діяльності, організаційна допомога керівництву закладу вищої освіти в оптимізації наукової та навчальної роботи. Членом студентського наукового товариства «Академія» може бути кожен студент, який бажає

поглибити свої знання з наук, вивчати методи дослідження, брати участь у науково-дослідницькій роботі студентського наукового товариства [Статут 2020 : 1].

Відповідно до плану роботи на навчальний рік члени наукового товариства відвідують лекційні заняття на актуальну тематику: «Наукове дослідження та його етапи», «Як написати наукову статтю», «Наукові тези і стаття: спільне і відмінне», «Вимоги до науково-дослідних робіт, затверджених МОН» та ін.

В поєднанні із теоретичним матеріалом студенти виконують практичні завдання: участь у конкурсах науково-дослідних робіт, науково-практичних конференціях закладу вищої освіти, міста, області, України.

Аналізуючи звітність за минулі роки можна побачити тенденцію до збільшення учасників наукового товариства, що може свідчити про зацікавленість науковою роботою, про розуміння необхідності засвоєння навичок навчання через дослідження, що в подальшому допоможе в практичній діяльності.

Молодший шкільний вік багатий ресурсами, які треба вчасно виявляти, підтримувати і розвивати, здійснюючи суб'єкт-суб'єкту навчально-виховну взаємодію. Вчитель початкових класів має вивчати індивідуальні особливості учнів, створювати оптимальні умови для визначення дитячих потреб і вікових можливостей, сприяти розвитку дитячих здібностей, підтримувати психічне і фізичне здоров'я учнів. Тому важливою педагогічною умовою організації роботи з підготовки майбутніх учителів початкової школи до проведення педагогічних досліджень є з'ясування змісту виду діяльності учителя як дослідника.

На думку О. Савченко, серед багатьох функцій, якими має володіти вчитель початкових класів, важливою є дослідницька, сутність якої, як зазначають науковці, полягає в проведенні вчителем у галузі свого предмета наукових або педагогічних досліджень, збагачення дисципліни, котру він викладає, новітніми даними й висновками [Савченко 2007 : 5].

Василь Олександрович Сухомлинський вважав, що дослідницька робота учителя початкової школи має бути спрямована на вивчення індивідуальних особливостей кожного учня. У своїх порадах педагог подає основні аспекти вивчення

кожного учня, серед яких здоров'я є головним. Також наголошував на тому, що потрібно досліджувати відносини у сім'ї учня, бо від цього залежить фізичне здоров'я, духовність, розумові інтереси. Наголошував на необхідності вивчення типу мислення кожної дитини (математичне або художнє) для правильного здійснення педагогічним керівництвом розумовою працею учнів [Сухомлинський 1976 : 512-512].

Дослідницька функція учителя початкової школи полягає в самостійній пошуково-творчій діяльності вчителя, що здійснюється з використанням методів педагогічного дослідження з метою вивчення молодших школярів, їхніх батьків, умов успішної педагогічної взаємодії з ними та відповідного вдосконалення освітнього процесу в початковій школі [Шквир 2016 : 286-292].

Сучасний вчитель початкової школи має залучати учнів до пошукової діяльності, вчити їх спостерігати, експериментувати, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, що є однією із основних умов розумового розвитку учнів початкової школи та реалізації принципу наступності між початковою, середньою та старшою школою.

Висновки

Отже, аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема організації наукової та дослідницької роботи у закладах вищої освіти була актуальна впродовж багатьох періодів розвитку вищої освіти. Вона розглядається як один із важливих засобів підвищення якості професійної підготовки учителів початкової школи. Заклади вищої освіти мають великий досвід використання різних форм і методів науково-дослідницької роботи студентів.

Формування у майбутніх учителів початкової школи готовності до проведення педагогічних досліджень є необхідністю. У закладах вищої освіти для підготовки вчителів, які здатні якісно забезпечити дослідницьку роботу учнів використовують такі форми: написання курсових, дипломних, студентські наукові гуртки та товариства, наукові конференції, круглі столи, конкурси наукових робіт.

Специфіка дослідницької діяльності вчителя початкової школи полягає в тому, що від тривалий час працює із постійним складом учнів, що дозволяє вивчити індивідуальні дослідницькі можливості кожного учня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жук Л.В. Наукові дослідження у вищих навчальних закладах: сутність, значення та перспективи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Проблеми економіки та управління*, 2017. № 873. С. 146–153.
2. Ничкало Н., Роман Р. Професійна освіта України у світовому контексті. *Рідна школа*, 1996. № 9. С. 58–60.
3. Савченко О.Я. Шкільна освіта як замовник підготовки майбутнього вчителя. *Рідна школа*, 2007. № 5. С. 5.
4. Слостенін В.А., Мищенко А.И. Профессионально-педагогическая подготовка современного учителя. *Советская педагогика*, 1991. № 10. С. 79–84.
5. Статут наукового товариства «Академія» Луцького педагогічного коледжу від 23.09.2020. Retrieved from https://drive.google.com/file/d/1NFzXvcdny-72uGg5wcVtH_6YBMOsgmGfS/view (дата звернення: 21.03.2021)
6. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям: у 5 т. Київ : Рад. школа. Т. 2. 1976. С. 511–512.
7. Шквир О.Л. Дослідницька діяльність учителя сучасної початкової школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2016. Вип. 49. С. 286–292.
8. Bergmark, U. (2020). The role of action research in teachers' efforts to develop research-based education in Sweden: intentions, outcomes, and prerequisite conditions. *Educational Action Research*, 1-18.
9. Cinici, A. (2016). Pre-service teachers' science teaching self-efficacy beliefs: the influence of a collaborative peer microteaching program. *Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning*, 24 (3), 228-249.

REFERENCES

1. Zhuk, L.V. (2017). Naukovi doslidzhennia u vyshchych navchalnykh zakladakh: sutnist, znachennia ta perspektyvy [Research in higher education: essence, significance and prospects]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika"*. *Series: Problems of economics and management*, 873, 146–153 [in Ukrainian].
2. Nychkalo, N., Roman, R. (1996). Profesiina osvita Ukrainy u svitovomu konteksti [Vocational education of Ukraine in the world context]. *Ridna shkola – Native school*, 9, 58-60 [in Ukrainian].
3. Savchenko, O.Ya. (2007). Shkilna osvita yak zamovnyk pidhotovky maibutnoho vchytelia [School education as the customer of future teacher training]. *Ridna shkola – Native school*, 5, 5 p. [in Ukrainian].
4. Slastionyn, V.A., Mischenko, A.I. (1991). Professionalno-pedagogicheskaya podgotovka sovremennogo uchitelya [Professional and pedagogical training of modern teacher]. *Sovetskaya pedagogika – Soviet pedagogy*. 10. 79-84 [in Ukrainian].
5. Statut naukovoho tovarystva "Akademiiia" Lutskoho pedahohichnoho koledzhu (2020). [Charter of the scientific society "Academy" of Lutsk Pedagogical College]. URL: https://drive.google.com/file/d/1NFzXvcdny72uGg5wcVtH_6YBMOsgmGfS/view (Last accessed: 21.03.2021) [in Ukrainian].
6. Sukhomlynskyi, V.O. (1976). Sto porad uchyteliv [One hundred tips for teachers]. Kyiv : Rad. shkola, vol. 2, 511-512 [in Ukrainian].
7. Shkvyr, O.L. (2016). Doslidnytska diialnist uchytelia suchasnoi pochatkovoї shkoly [Research activity of a modern primary school teacher]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of formation of creative personality in higher and general education schools*, 49, 286-292. [in Ukrainian].
8. Bergmark, U. (2020). The role of action research in teachers' efforts to develop research-based education in Sweden: intentions, outcomes, and prerequisite conditions. *Educational Action Research*, 1-18.
9. Cinici, A. (2016). Pre-service teachers' science teaching self-efficacy beliefs: the influence of a collaborative peer microteaching program. *Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning*, 24 (3), 228-249.

M. A. KOZIHORA

Lecturer at the Cycle Commission of Psychological
and Pedagogical Disciplines
of The Municipal Higher Educational Institution
"Lutsk Pedagogical College"
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: mkozihora@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0001-9597-952X>

PREPARING FUTURE ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS TO IMPLEMENT LEARNING TECHNOLOGY THROUGH RESEARCH

The article is devoted to understanding the essence of learning technology through research and training of future teachers to use it in practice activities. The use of elements of this technology in primary school allows students to join in creative activities, to be interested in activities.

Many educators believe that the use of learning technologies in the study needs necessity, because the teacher must be the organizer, observer, researcher of the team and each child individually. Therefore, it is very important that students acquire research skills while still in an educational institution.

Analyzing the formation and development stages of research work, we can say that the origin came from the creation of scientific circles, which initially had a scientific, entertainment or political nature. Later, scientific offices, laboratories, and libraries began to be established. After the university reform, scientific societies were organized to stimulate students' scientific and cognitive activities, the purpose of which was to deepen the study of various aspects of science.

Writing of term papers, diploma theses, participation in conferences, round tables, competitions of scientific works is widely used in modern institutions of higher education. All this contributes to the activation of the creative scientific potential of each student. The main directions of work and student's preparation for the implementation of learning technology through research in working with primary school children are analyzed on the example of the student scientific society "Academy" of The Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College" of the Volyn Regional Council. It is noted that the number of participants increases every year, which indicates the interest of students and the desire to learn.

It is determined that the teacher should promote the development of children's abilities, involve in research work, not be afraid to experiment, create favorable conditions for learning. This is possible when he is able to research and use this technology in practice by himself.

Key words: pedagogical technology, learning technology through research, elementary school student, institution of higher education, educational activities, professional training, primary school teacher.

Стаття надійшла до редакції 06.04.2021

The article was received 06.04.2021